

AMOR OMNIA VINCIT EPILOGUL UNEI VIEȚI DE SCULPTOR

*drd. Felicia Raetzky*¹

*Motto: ...This will be my monument
This will be a beacon when I'm gone,
When I'm gone!
Soon when that moment comes,
I can say I did it all with love...*

*Robyn | Røyksopp*²

Abstract: The article titled “*Amor Omnia Vincit. An Epilogue of a Sculptor’s life*” aims to promote the existence of a unique drawing one can say is a visual legacy made by the famous Romanian artist Cornel Medrea in 1962.

The exhibition “Remember Cornel Medrea”, held from 30 Sept to 8 Nov 2020 at the Suțu Palace, focused on the powerful message of this late drawing and mainly on the inner voice of the author and artist himself. Unique in its message and powerful in its expression, *My Life* is one of the most captivating works in Romanian art, and is nowadays preserved in *Cornel Medrea Collection*, at the Bucharest Municipality Museum.

Keywords: Cornel Medrea, self-portrait, visual legacy, Romanian sculpture, monumentality.

Am avut privilegiul de a cerceta – în integralitatea sa – colecția Cornel Medrea, ce este parte integrantă a Secției de Artă a Muzeului Municipiului București și donată de însuși maestrul Medrea. Provocarea de a realiza o expoziție care să reamintească de imensa moștenire culturală lăsată de sculptorul român Cornel Medrea a reprezentat un extraordinar prilej de a pune în valoare un discurs practicat de artist, cel al plasticității clasice și al viziunii moderne. Acestea sunt caracteristici predominante pentru sculptura și grafica realizate de Medrea în primele etape de creație și rămân definitorii, dacă analizăm întreaga sa operă încadrată în modernitatea clasică, operă care mai apoi în perioada postbelică comportă nuanțele realismului socialist. Nucleul expoziției „*Remember Cornel Medrea. Mentor și Maestru*” realizată de Secția de Artă a MMB ar putea fi definit de o narativitate desprinsă dintr-o singură lucrare, căreia îi putem anexa titlatura de **testament vizual**. Articularea discursului curatorial a pornit în acest caz de la *ascultarea* artistului, pentru a da mai departe ce și-a dorit să rămână drept o autopoortretizare. Astfel, pentru a aduce aminte publicului cine a fost Cornel Medrea și ce reprezintă artistul Medrea pentru noi astăzi, am considerat că cel

1. **Drd. Felicia Raetzky** este istoric; interesată de arta contemporană, arta secolului al XX-lea și istoria cinematograției. În prezent este muzeograf al Colecției Cornel Medrea, Secția de Artă la Muzeul Municipiului București; felicia.raetsky@gmail.com.

2. Versurile acestui cântec vorbesc despre a crea ceva permanent cu scopul de a rămâne pentru eternitate. Colaborarea dintre cântăreața suedeză Robyn și duo-ul norvegian Røyksopp propune o explorare a sinelui.

mai mult poate să exprime însăși vocea artistului prin lucrarea *Viața mea* (1962). **Articolul de față își propune să analizeze particularitățile acestei opere aparte și să demonstreze importanța sa în discursul artelor românești.**

Sculptorul român Cornel Medrea realizează, în anul 1962, desenul *Viața mea*. Acesta este dominat de dictonul latin „*Amor Omnia Vincit*” – „*Dragostea învinge totul*” care îi încheagă viziunea despre creația artistică și o pregătește pentru posteritate.

Dragostea este un sentiment ce poate genera o explorare a frumosului, iar în acest caz asistăm la o sinteză a unei vieți de sculptor. Pornind de la *mediul* în care alege să redea această monumentală expunere, trecând prin influențele și referințele compoziției *Viața mea*, am putea afirma că această operă reprezintă un testament vizual lăsat de către Cornel Medrea pentru generațiile ce îi urmează. Astfel, Colecția Cornel Medrea adăpostește una dintre cele mai provocatoare opere de artă românească, ce merită din plin recunoașterea – atât a marelui public, cât și a celui avizat.

Rareori găsim în palmaresul artiștilor un epilog al propriei lor vieți artistice, cum putem găsi la Medrea. Cele peste 100 de personaje ce alcătuiesc compoziția fructifică, separat, reprezentări ale celor mai importante teme compoziționale create de artist, iar acestea redau o lucrare complexă, cu o perspectivă unică și segmentată în trei registre. Referințele și influențele pe care le putem identifica pornesc de la complexitatea *Judecății de Apoi* realizate de Michelangelo Buonarroti, unde Hristos apare înconjurat de sute de personaje. Asemenea frescei de la Vatican, *Viața mea* îi are drept personaje principale pe Adam și Eva, cuplul primordial, înconjurați de grupuri umane, fiecare cu sensul și locul său în această ordine a lumii vizualizată de Medrea.

Realizată în deceniul al șaselea al secolului XX, într-o societate brăzdată de o politică distopică și dictatorială, dar și într-un mediu cultural cenzurat și programat vizual, lucrarea *Viața mea* ar putea fi un exemplu de eludare a cerințelor dictate de normele epocii și un real mesaj de descifrat pentru posteritate.

Perioada istorică în care este realizată lucrarea ce face obiectul acestei prezentări comportă o atitudine sceptică, deoarece încărcătura ideologică a întregului context cultural al României postbelice îndeamnă la o notă critică; astfel am putea spune că asistăm chiar la o eludare a cerințelor artistice, așa cum au fost ele în perioada Republicii Populare Române.

1. Remember Cornel Medrea

Cornel Medrea s-a născut pe 8 martie 1888 la Miercurea Sibiului și a crescut la Alba-Iulia, într-o perioadă în care Imperiul Austro-Ungar încerca să modeleze prin influența economică, politică, socială și culturală regiunea Transilvaniei definită prin aspectul multietnic al populației.

Talentul artistic îi este cultivat la Școala de Arte și Meserii de la Zlatna, iar profesorii îl îndeamnă să persevereze prin studiu, la Budapesta.

Studiază sculptura la Universitatea Maghiară de Arte Decorative de la Budapesta și continuă prin călătorii de studiu în Europa Centrală. După Primul Război Mondial, se stabilește la București, unde își va face un renume prin creația sa sculpturală (Mihalache, 1972, p. 6).

Artistul Cornel Medrea (1888-1964) este recunoscut internațional pentru sculptura sa cu tente realiste și nelipsite referințe la arta antică. Asemănat lui

Aristide Maillol, numele lui Medrea este asociat cu arta românească modernă, dar și recunoscut pentru perseverența păstrării specificului național plin de savoare artistică.

Momentele artistice definitorii sunt bine evidențiate printr-o evoluție a stilului care alternează prin influențele majore, fie cele de natură istorică, fie personală: *ronde-bosse*-ul cu tente expresioniste *Bătrânii* (1917) devine simbol al Primului Război Mondial, nudul expresiv *Ghimpele* (1935) contemplă calmul interbelic și tendința valorilor clasice, iar mai târziu cuplul *Infinitul* (1958) compune viziunea omului nou, exponent al realismului socialist.

Sculptorul Cornel Medrea a fost profesor al Catedrei de Sculptură și Modelaj, la Școala de Belle-Arte din București, între anii 1933 și 1964, timp în care a format nume dintre cele mai mari ale sculpturii românești contemporane. Personalitate foarte cunoscută a artei românești în perioada vieții, căzută în uitare astăzi, lui îi datorăm primul muzeu de sculptură din România. Opera sa bogată și valoroasă a contribuit la afirmarea europeană a artei plastice românești.

În cele din urmă, demersul și evoluția sa reflectă diferite aspecte ale modului în care evoluează și istoria pe parcursul secolului al XX-lea, chestionând valori ale umanității și ale modului în care acestea pot răspunde anumitor întrebări. De pildă: cum decide un artist să creeze o lucrare de final? Ce decide să reprezinte? Dacă acest autoportret al creației sale este compus dintr-un corolar al propriilor sale lucrări, ce opere alege să includă? Ce exclude? În ce manieră și în ce mediu decide să lase această creație?

2. Viața unui sculptor văzută printr-un autoportret

Pentru a putea ajunge la concluzia că *Viața mea* reprezintă un testament vizual lăsat posterității de către Cornel Medrea, trebuie să pornim într-o analiză a ce anume diferențiază această lucrare de celelalte opere realizate de artist.

Cercetând Colecția Cornel Medrea, observăm faptul că dintre cele 321 de lucrări aflate în patrimoniul colecției, majoritatea dintre acestea sunt sculpturi de tip *ronde-bosse* sau *bassorelief*, doar o minoritate este reprezentată de cele realizate în tehnicile specifice desenului sau picturii. Astfel, ne este deja stârnită curiozitatea și ne putem pune întrebarea de ce alege artistul să realizeze o ultimă lucrare într-un medium preferat doar în rare ocazii? *Viața mea* (1962) este o lucrare de grafică realizată pe hârtie sepia cu cărbune și creioane color, iar câmpul compozițional încadrat de artist are dimensiunile de 121x97cm. La data de 27.02.1969, un lot de 20 de lucrări realizate de Medrea a fost donat de către soția artistului, sculptorița Ada Geo Medrea, pentru a completa colecția Muzeului Memorial „Cornel Medrea” printre care și aceasta.³ Expusă la Muzeul „Cornel Medrea”, completează armonios expunerea permanentă a muzeului, până în anul 2004. Mai puțin cunoscut este faptul că *Viața mea* este de fapt o lucrare pregătitoare pentru o operă finală de mari dimensiuni, intitulată într-un mod similar *Viața*, dar prezintă anumite diferențe: de dimensiune, tehnică și scop. Cei 2 metri de pânză pe care sunt hașurate în cărbune un număr semnificativ mai mare de personaje consemnează viziunea artistică

3. Muzeul Memorial „Cornel Medrea” s-a înființat în anul 1957, în Casa Appel din str. General Budișteanu nr. 16 și a funcționat în această formulă până în anul 2004, când clădirea a fost retrocedată proprietarului de drept. În prezent colecția se află în depozitele Muzeului Municipiului București.

„medriană” și pașii conducători către o finalitate a acestui proiect neterminat. Cornel Medrea moare în iulie 1964 și nu reușește să îndeplinească acest epilog artistic, pe care și-l dorea transpus într-o frescă (murală).

Autoarea Ella Istratty și cumnata artistului Medrea relatează impresia pe care o are în timp ce admiră *Viața* lui Medrea la care artistul lucra în atelierul său nr. 35 din str. Ermil Pangratti nr. 27-29.

Pe zidul din dreapta atelierului se găsea o pânză mare de 2 metri și jumătate, pe care erau desenate sute de nuduri. Această lucrare reprezenta VIAȚA MEA, așa o intitulase Medrea. În acest mare desen erau adunate toate lucrările pe care le realizase în sculptură. Partea de sus a desenului era reprezentată printr-un Sărut și apoi de Cântarea Cântărilor și Infinitul. Mai jos, groaza războiului. În mijlocul pânzei, două figuri mari – un bărbat și o femeie – intitulate OCROTIRE, și apoi pe partea culturală: pictura, sculptura, muzica, literatura, arhitectura, în grupuri compoziționale, iar în partea de jos era un lac mare, care însemna liniște, pace, oameni veseli, multă tinerețe și apoi se încheie cu doi bătrâni care se țin de mână și privesc în sus, parcă își aduc aminte de toată viața lor. Această lucrare mare, cu peste două sute de figuri, îmi spunea Cornel, a desenat-o pe pânză, ca să o coloreze. Ar merita! Îmi spuneam în gând. Privirea alunecă pe desen fără să se oprească la ceva ce nu ar fi perfect executat, pentru că totul este de o frumusețe rară, iar compoziția exprimă pe toți oamenii, care au aceeași viață, cu bucurii, dragoste, războaie, pace, și bătrânețe. Nudurile de femeie robustă și cu grație în același timp, amintesc de femeia româncă. Mă pot uita la acest desen monumental zile întregi, descoperind lucruri inedite de fiecare dată. De câte ori am fost la atelier și l-am privit, am avut impresia că îl văd pentru prima oară. (Istratty, f.a. p. 9)

Revenind la *Viața mea* (Fig. 1), putem observa cum ne invită să o descoperim printr-o paletă cromatică pastelată și fină. Tocmai figurile de dimensiuni reduse oferă o promisiune a detaliilor minuțioase abia în momentul apropierii, observație care ne conduce la o imagine surprinzătoare și complexă a peste o sută de personaje, în majoritatea lor redată nud, amplasate în trei registre diferite.

În planul central al liniei mediane este reprezentat un cuplu: un bărbat viguros îndreptat către stânga îmbrățișează ocrotitor o femeie ce lasă impresia că se adăpostește. Cuplul primordial sau *Protecția* (Fig. 2) este ancorat în partea dreaptă de muze. Corpurile sinuoase poartă elementele distincte artelor clasice: literatura, pictura, sculptura, muzica, dansul și arhitectura.

În partea stângă, tensiunea personajelor se observă din torsionile corpurilor, pozițiile combatante sau surghiunite. Un veșnic suferind „Atlas”⁴, un Phaeton aflat în cursa sa spre Soare, doar cu puțin timp înainte de „cădere”, trupe plecate să-și apere popoarele susțin un crez al artistului că numai prin muncă, perseverență și reziliență se poate ajunge la suflul adus de muze: *Dacă pentru a crea o operă de artă este nevoie de talent, neapărat – de zece ori mai mult – e nevoie de muncă, muncă neîntreruptă, de efort continuu, de răbdare și revenire fără răgaz asupra lucrului tău.* (Mihalache, 1972, p. 9)

Refugiata (1918), emblemă a ororii Războiului, continuă narativitatea iconografică către un alt grup compozițional care impresionează prin emoția sacrificiului: „*Coborârea de pe Cruce*”, care marchează registrul inferior al operei.

4. Toate titlurile identificate în această analiză iconografică, redată în italice, au un pendant sculptural.

Fig. 1 Cornel Medrea
Viața mea, 1962
Tehnică mixtă, hârtie
Foto: Cristian Oprea

„Justiția”, „Nudul care coboară”, „Pe gânduri”, „Iertare” sunt propuse pentru a accentua nota reflexivă a registrului inferior. În extrema stângă, un cuplu de seniori, „*Bătrâni*” (Fig. 3) o alternativă umanizată a Geei și a lui Uranus, creatorii lumii în mitologia greacă, privesc către o cosmogonie imaginată și se odihnesc perpetuu pe un soclu al maturității și al cunoașterii. Puțin mai jos se observă semnătura artistului: C. MEDREA. Regiunea acvatică desparte cele două registre și ne poate duce cu gândul la granița dintre Pământ și Infern, însă vâslașul de această dată nu îl reprezintă pe Charon, bătrânul luntraș care transportă sufletele morților pe râul Styx, ci un suflet tânăr ce îl poartă pe Medrea într-un loc mult iubit, Gâlda⁵.

De la femeile care se îmbăiază într-un perpetuu ritual al frumuseții (Fig. 5), imaginea continuă spre un spațiu al desfătării și al odihnei, dar și un Univers intim și ritualic, cel clamat de „*Ursitoarele*” care fhotărăsc soarta ființelor abia născute.

În registrul superior se observă din atitudinea personajelor că este reprezentată o lume ideală a Frumosului, a Dragostei și a stării de bine. O Venus poziționată în contact direct cu privitorul își etalează nuri ridicând deasupra capului mâna dreaptă. În partea stângă a nudului feminin se află 12 tineri care se îndreaptă către tinerele fete aflate pe partea dreaptă a Venerii. Într-un cadru intim se zărește un cuplu de îndrăgostiți – „*Pubertate*” – ce poartă reminiscențele rodiniene ale „*L'Éternelle Idole*”, pentru ca la baza registrului să illustreze „*Sărutul*”

5. Râul Gâlda trece la nord de orașul Alba Iulia, în care copilărește Cornel Medrea. Atras de frumusețea pitorească a Gâldei de Jos, localitate dominată de castelul feudal al familiei Kemeny (din secolul XVII), artistul insistă că acesta este adevăratul său loc de naștere.

Fig. 2 Cornel Medrea
Protecție
 Ronde-bosse-ghips patinat
 Foto: Cristian Oprea

(Fig. 4), un răspuns pe care îl dă în etapa de maturitate a creației. Triadele sunt o caracteristică a operei lui Medrea și se observă și în acest cadru, surprins în colțul din dreapta sus, un adevărat tribut sculptorului francez Auguste Rodin (1840-1917). Cel de-al treilea element este reprezentat de Pygmalion, sculptorul care cioplește în fildeș o femeie ideală de care se îndrăgostește, iar cu ajutorul zeiței Venus, își vede creația materializată în transformarea Galateei. Astfel reuniți, îi putem revedea sub alte forme, însă mereu împreună așa cum sunt cuplurile desenate de Medrea în partea stângă a operei „Viața mea”. Privindu-se în ochi, abandonată într-o „Cântarea Cântărilor” ori privind împreună către un „*Infini*” necunoscut, îndrăgostiții lui Medrea confirmă dictonul ce domină opera: *Amor omnia vincit – Dragostea învinge totul*.

Influența lui Michelangelo Buonarroti se resimte intens în această lucrare, începând de la amplasarea compozițională, până la folosirea personajelor mitologice într-o narativitate inspirată de tematica creștină a Judecății de Apoi. Comparând cele două viziuni magistrale, atât Michelangelo, cât și Medrea consideră planul din stânga drept locul în care Dumnezeu creează umanitatea, iar planul din dreapta ilustrează Infernul – locul în care cei păcătoși își trăiesc eternitatea prin pedeapsă.

Însă trebuie reținut că aceste aspecte au rol de rădăcini, iar personajele de fapt sunt temele sculpturale originale și reinterpretate de Cornel Medrea, care în această operă capătă o nouă semnificație, deoarece sunt transformate din nou în desen. Acest aspect le conferă o ciclicitate care poate genera o metaforă a eternității. Medrea, asigurând acest flux care se generează din cunoaștere, meșteșug, talent, începe de la idee și o dezvoltă în schiță realizată cu creionul pe hârtie, apoi această idee este modelată în lut, care este transpus în ghips, cioplit în piatră sau turnat în bronz, pentru

Fig. 3 Cornel Medrea
Bătrâni
Foto: Cristian Oprea

Fig. 4 Cornel Medrea
Sărutul
Foto: Cristian Oprea

Fig. 5 Cornel Medrea
La Baie
 Foto: Cristian Oprea

ca în final să devină operă de artă marcantă pentru sculptorul Medrea. Acest corolar de opere ce constituie un univers selectat de însuși artistul preia o formă grafică și sunt transpuse într-o ordine a lumii gândite și realizate de artist pe hârtie, marcând în acest mod un ciclu artistic care își încerca o finalitate, dar tocmai prin acest proces dobândește imortalitate, generând cu fiecare strat interpretativ un nou înțeles.

Eugen Schilleru remarcă distincția acestei opere referențiale și o identifică printre lucrările realizate în aceeași perioadă: *Desenul lui Cornel Medrea este, așa cum am mai menționat, sculptural, chiar atunci când linia nu e valorată. Uneori finețea trăsăturii, a ductului liniar, îmbinată cu fluiditatea și transparența unui laviu de acuarelă, ne face să ne gândim la factura lui Blake. Sesizant în ele este felul în care artistul realizează ritmul formelor și al mișcărilor. Dintre portretele de frescă Apoteoză (dedicată lui Mihail Eminescu) și **Viața**, preferințele noastre înclină spre cel din urmă. Partizan al unei fresce care nu distruge compactitatea zidului, excluzând perspectiva în adâncime și reușind să sugereze spațiul prin racursiuni și ritmuri, Cornel Medrea a conceput fresca intitulată **Viața** ca o «sumă» a temelor pe care le-a tratat în cursul bogatei sale activități de sculptor. Pe lângă teme și subiectele pe care le-a realizat, artistul a introdus și altele pe care visează să le creeze. Trecerea din registrul unei arte în cel al alteia – respectiv al picturii murale – s-a făcut cu o deplină conștiință și un profund respect pentru specificul acesteia din urmă. [. . .]*⁶

6. Schilleru, Eugen, *Scrisoare de dragoste*, 1971; într-o formă mai restrânsă, a apărut în *Contemporanul*, 23 martie 1962.

Alegerea reprezintă cel mai puternic element pentru această ipoteză tratată în articol: Medrea *alege* ce anume din creația lui rămâne important pentru crezul său intern; deși este portretist remarcabil al vremurilor sale, monumentalist de seamă care intră în hora realismului socialist, selectează cu atenție cele mai izbutite realizări, iar rezultatul este pe cât de monumental, pe atât de important pentru înțelegerea intrinsecă a acestui artist român.

Un calm suveran și o viziune a modernității clasice ne ademenesc într-o lume a Frumosului, a Apolinicului și a Dionisiacului, într-o lume aflată sub dictonul *Amor Omnia vincit* ales de artist pentru a conceptualiza lucrarea sa finală care prin mesaj, dar și prin titlu, oferă un concept rezumativ al unei vieți de artist, *Viața mea*. Dragostea este un sentiment ce poate genera o explorare a frumosului, iar în acest caz asistăm la o sinteză a unei vieți de sculptor. Lucrarea este redată surprinzător într-o altă tehnică artistică, una ce nu implică modelajul sau cioplirea cum ar fi propriu unui artist consacrat de sculptură, ci creionul și culoarea pe hârtie, pentru a întări valoarea simbolică de *testament*.

BIBLIOGRAFIE:

- Arhiva Muzeului Municipiului București, Colecția Cornel Medrea, arhivă nenumotată.
Barbosa, Octavian, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Editura Meridiane, București, 1976.
Istratty, Ella, *Omul și sculptorul Cornel Medrea*, manuscris nedat, nepublicat, Arhiva Muzeului Municipiului București.
Ivan-Ghilia, Liana, *C. Medrea - Sculpturi în Colecția Muzeului Municipiului București*, Editura Muzeului Municipiului București, 2015.
Mihalache, Marin, *Cornel Medrea*, Editura Meridiane, București, 1972.
Oprea, Petre, *Incursiuni în sculptura românească*, Editura Litera, București, 1974.
Schilleru, Eugen, „Cornel Medrea”, în *Contemporanul*, 23 martie 1962.
Vianu, Tudor, *Medrea*, Collection Apollo, Art Roumain Moderne, Editions Marvan, Bucarest, 1935.
Vlasiu, Ioana (coord.), Barbu, Virginia, Beldiman, Ruxanda, Cărăbaș, Irina, Nițiș, Olivia, Ionescu, Adrian-Silvan, Stavilă, Tudor, Șotropa, Adriana, Teacă, Corina, Vida, Gheorghe, *Dicționarul sculptorilor din România: secolele XIX-XX*, Institutul de Istoria Artei „George Oprescu”, Editura Academiei Române, București, 2012.